

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Соціальна робота в умовах надзвичайних ситуацій»
2024-2025 навчальний рік

Освітня програма: «Соціальна робота та практична психологія».

Спеціальність: 231 Соціальна робота.

Галузь знань: 23 Соціальна робота.

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський).

Викладач	Мацейко Наталія Володимирівна, ст. викл. кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/muhailenko/
Контактний телефон	+380959420494
E-mail викладача	211nataliya.mikhaylenko105@gmail.com
Графік консультацій	Понеділок: з 13.00 до 15.00 (онлайн, платформа Zoom, посилання для підключення: https://us02web.zoom.us/j/5114403466?pwd=eFNBl1BbDUwY0JLQ2lHczRlMm1aQT09&omn=84117402219

Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Форма навчання	Кількість кредитів/годин	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота	Звітність
денна	3/90	8	10	72	залік
заочна		4	6	80	

Семестр: VII.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, кризова інтервенція, екстрене втручання, матриця мінімального реагування, психосоціальна підтримка, резилієнс, резильєнтність, ресурси.

Мета курсу: підготовка майбутніх соціальних працівників до практичної роботи в системі психосоціальної підтримки з посилення адаптивних можливостей у людей, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій, а також зміцнення резилієнс малих груп та місцевих громад.

Предмет курсу: теоретико-практичні аспекти надання психосоціальної підтримки населенню в умовах надзвичайних ситуацій.

Програмні компетентності:

ЗК-15 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК-9 Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

СК-20 Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

Результати навчання:

ПР-21 Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

ПР-19 Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.

ПР-15 Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.

Зміст курсу:

Тема 1. Теоретичні основи професійної діяльності фахівців соціальної сфери в умовах надзвичайних ситуацій.

Надзвичайна ситуація, екстремальна ситуація, кризова ситуація: співвідношення понять. Класифікація надзвичайних ситуацій. Наслідки надзвичайних ситуацій. Етіологія стресу. Співвідношення понять «травма», «травматична подія», «травматичний стрес». Чинники розвитку безпосередніх та віддалених негативних наслідків надзвичайних ситуацій. Періоди розвитку психотравмуючої ситуації. Стадії (фази) процесу переживання психотравмуючих ситуацій. Активна і пасивна форма поведінки людини в надзвичайній ситуації. Непатологічні та патологічні психічні реакції на травматичні події у надзвичайних ситуаціях. Страх, ступор, плач, нервово тремтіння, рухове збудження, агресія, істеричний розлад, апатія, паніка, невроз. Посттравматичний стресовий розлад.

Тема 2. Підходи та стратегії роботи в умовах надзвичайних ситуацій.

Основні підходи та стратегії соціальної роботи в умовах надзвичайних ситуацій у міжнародній практиці. Поняття «резилієнс» та «резильєнтність», історія розвитку питання. Рівні резилієнс та чинники розвитку, підходи до вимірювання: резилієнс індивідуального (персонального) рівня; резилієнс сім'ї; резилієнс громади.

Тема 3. Принципи психосоціальної підтримки населення в умовах надзвичайних ситуацій.

Принципи психосоціальної підтримки в умовах надзвичайних ситуацій: поняття, історія формування, основний зміст. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайних ситуацій. Піраміда інтервенцій у надзвичайних ситуаціях. Надання базових послуг та відновлення безпеки. Підтримка громади і сім'ї. Цільова неспеціалізована підтримка. Спеціалізовані послуги та інтервенції у сфері психічного здоров'я.

Тема 4. Забезпечення міжсекторальної взаємодії при виникненні надзвичайних ситуацій.

Матриця мінімального реагування у розпалі надзвичайної ситуації. Перенаправлення та його основні етапи. Особливості співпраці з різними урядовими та неурядовими організаціями у процесі надання соціальної допомоги населенню. Етичні принципи перенаправлення.

Тема 5. Практичні аспекти соціальної роботи в надзвичайних ситуаціях.

Нормативно-правове регулювання системи організації надання соціальних послуг в Україні у надзвичайних ситуаціях. Державний стандарт соціальної послуги кризового та екстреного втручання.

Вікові особливості проживання травматичного досвіду дітьми та дорослими. Перша психологічна допомога при гострих стресових реакціях: основи психологічної комунікації та алгоритми дій. Особливості надання психосоціальних послуг населенню в умовах воєнних дій: соціально-психологічна допомога сім'ям з дітьми з числа цивільного населення (експрес-оцінка потреб, перша психологічна допомога, кризове консультування); надання допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей (соціально-психологічна підтримка, реабілітація, реінтеграція у суспільство). Особливості соціальної роботи в умовах пандемії.

Тема 6. Попередження й управління проблемами з психічним здоров'ям та психосоціальним благополуччям серед фахівців і волонтерів.

Професійна та емоційна безпека фахівця в умовах надзвичайних ситуацій. Ризики для емоційного та професійного здоров'я фахівця, що працює в умовах надзвичайних ситуацій: стрес та професійне вигорання; вторинна травматизація; непродуктивні взаємини («Драматичний трикутник С. Карпмана»). Ресурсний стан. Відновлення фахівця після роботи з особами, що постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій. Техніки самопомоги під час стресових станів.

Методи навчання: За джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні (лекція, бесіда, розповідь, пояснення), наочні (спостереження, ілюстрування, демонстрування), практичні (вправи, проблемні ситуації, кейс-метод, тренінг); за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, проблемного викладу; методи стимулювання навчальної діяльності: метод навчальної дискусії, метод опори на життєвий досвід здобувачів; методи контролю і

самоконтролю у навчанні: метод усного контролю (індивідуальне, фронтальне та комбіноване опитування; додаткові та допоміжні запитання), метод письмового контролю; метод тестового контролю; бінарні методи: методи викладання (інформаційно-повідомляючий, пояснювальний), методи навчання (репродуктивний, продуктивно-практичний, пошуковий); скрайбінг; сторітеллінг.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять).

Навчальний курс складається з лекційних, семінарських занять, самостійної та індивідуально-дослідної роботи.

В умовах дистанційного навчання лекційні, семінарські заняття проводяться в онлайн-режимі з використанням платформи Zoom згідно визначеного розкладом часу.

Зважаючи на нестабільність безпекової ситуації, сигнал повітряної тривоги дає здобувачеві право залишити заняття і пройти в укриття, попередньо попередивши викладача (за можливості), з подальшим обов'язковим опрацюванням матеріалів в асинхронному форматі.

Лекційні заняття передбачають ведення письмового (електронного) конспекту, обговорення проблемних питань. Робота на семінарському занятті включає в себе усне опрацювання теоретичних питань, дискусію за темою. Самостійні, індивідуально-дослідні роботи оформлюються у вигляді електронного файлу (Microsoft Word, Power Point тощо) та надсилаються на оцінювання через систему Moodle у визначений політикою курсу термін (не пізніше, ніж через тиждень від дати проведення заняття згідно розкладу). Можливе обговорення окремих напрацювань у групі в рамках теми семінарського заняття.

Заохочується висловлювання власної точки зору, творчий підхід до виконання завдань, здійснюється активний опір на життєвий досвід здобувачів.

Обов'язковим є дотримання принципів академічної доброчесності. Підтримується раціональне експериментування з генеративними інструментами ШІ, за умови врахування важливих аспектів їх використання, зокрема інформаційної безпеки, дотримання вимог авторського права та безпосередньо академічної доброчесності. **Заборонено** використовувати ШІ-технології в межах контрольних заходів (поточного, тематичного, підсумкового контролю, зокрема під час заліково-екзаменаційної сесії) та підготовки творчих робіт на задану тематику аналітичного, рефлексивного, критичного спрямування.

Під час опанування курсу не допускається використання матеріалів країни-агресора!

Згідно з процедурою, визначеною факультетом дошкільної, спеціальної та соціальної освіти на основі п. 8.3. «Положення про організацію освітнього процесу в Бердянському державному педагогічному університеті» (Наказ Ректора БДПУ № 31 від 02.09.2024 року), допускається перезарахування результатів неформального та/або інформального навчання здобувачів у межах вивчення освітньої компоненти, окремих її тем.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: *технічне* (ноутбук, проектор); *програмне* (Microsoft Office (Power Point, Word) Moodle, репозитарій); *наочність* (презентації у форматі Power Point, навчальні фільми).

Система оцінювання та вимоги:

Система нарахування рейтингових балів (поточний контроль) для здобувачів вищої освіти денної форми навчання *

* Детальну систему нарахування рейтингових балів представлено на електронній платформі Moodle БДПУ

№	Вид робіт	Бали рейтингу					
		Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6
1	Рейтингове оцінювання лекційного курсу						
1.1.	Відвідування лекційних занять (допуск до заліку)	-	-	-	-	-	-
1.2.	Ведення конспекту лекцій (допуск до заліку)	-	-	-	-	-	-
2	Рейтингове оцінювання курсу семінарських занять та самостійної/індивідуально-дослідної роботи						
2.1.	Відвідування семінарських занять	-	-	-	-	-	-

	(допуск до заліку)						
2.2.	Виступ на семінарському занятті	-	-	0-5	0-5	0-5 0-5	0-5
2.3.	Участь у обговоренні (доповнення)*	-	-	0-2	0-2	0-2 0-2	0-2
2.4.	Підготовка доповіді/написання есе	-	-	0-2	0-2	0-2 0-2	0-2
2.5.	Розробка мультимедійної презентації	-	-	0-5	0-5	0-5 0-5	0-5
2.6.	Виконання самостійної роботи	0-10	0-10	0-5	0-5	0-5	0-5
2.7.	Виконання індивідуально-дослідного (творчого) завдання	0-10	0-10	0-10	0-10	0-10	0-10
2.8.	Виконання тестових завдань за темою	0-5	0-5	0-5	0-5	-	0-5
Максимальний бал за тему:		25	25	25	25	25	25
Загалом:		150					
Розрахунок загального балу за поточну роботу:		Середнє арифметичне 150 балів : 3 кредити = 50 балів (максимум)/35 (мінімум)					

* Курсивом у таблиці позначено альтернативні види робіт.

** Пропущене заняття повинно бути відпрацьовано протягом тижня.

Система нарахування рейтингових балів (поточний контроль) для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

* Детальну систему нарахування рейтингових балів представлено на електронній платформі Moodle БДПУ

№	Вид робіт	Бали рейтингу					
		Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6
1	Рейтингове оцінювання лекційного курсу						
1.1.	Відвідування лекційних занять (допуск до заліку)	-	-	-	-	-	-
1.2.	Ведення конспекту лекцій (допуск до заліку)	-	-	-	-	-	-
2	Рейтингове оцінювання курсу семінарських занять та самостійної/індивідуально-дослідної роботи						
2.1.	Відвідування семінарських занять (допуск до заліку)	-	-	-	-	-	-
2.2.	Виступ на семінарському занятті	-	-	0-5	-	0-5 0-5	-
2.3.	Участь у обговоренні (доповнення)*	-	-	0-2	-	0-2 0-2	-
2.4.	Підготовка доповіді/написання есе	-	-	0-2	-	0-2 0-2	-
2.5.	Розробка мультимедійної презентації	-	-	0-5	-	0-5 0-5	-
2.7.	Виконання самостійної роботи	0-10	0-10	0-5	0-10	0-5	0-10
2.8.	Виконання індивідуально-дослідного (творчого) завдання	0-10	0-10	0-10	0-10	0-10	0-10
2.9.	Виконання тестових завдань за темою	0-5	0-5	0-5	0-5	-	0-5
Максимальний бал за тему:		25	25	25	25	25	25
Загалом:		150					
Розрахунок загального балу за поточну роботу:		Середнє арифметичне 150 балів : 3 кредити = 50 балів (максимум)/35 (мінімум)					

* Курсивом у таблиці позначено альтернативні види робіт.

** Пропущене заняття повинно бути відпрацьовано протягом тижня.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота						Середнє арифметичне за поточну роботу	Залік	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3		(максимально 50 балів, мінімально – 35)	50	100
T1	T2	T1	T2	T1	T2			
25		25		25				
Тема 4		Тема 5		Тема 6				
T1	T2	T1	T2	T1	T2			
25		25		25				

Підсумковий контроль

Допуск до підсумкового контролю (заліку) здійснюється за умови нарахування здобувачеві вищої освіти прохідного балу – 35.

Підсумковий контроль відбувається у формі письмової підсумкової роботи, що передбачає виконання тестових завдань на платформі Moodle (відкриті та закриті питання), вирішення та обговорення практичних кейсів щодо роботи соціального працівника/фахівця із соціальної роботи в умовах надзвичайних ситуацій (формат Zoom-конференції).

Обов'язковою умовою допуску до заліку є проходження онлайн-курсу «Перша психологічна допомога» на платформі Prometheus з наданням сертифікату, що засвідчує участь.

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється наступним чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими кредитами, та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час заліку.

Шкала оцінювання: ECTS

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Рекомендована література:

Основна

1. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці: Навчально-методичний комплекс для підготовки спеціалістів ступеня «бакалавр» III-IV рівнів акредитації для всіх напрямків підготовки / М. М. Сакун, І. В. Москалюк, В. Ф. Нагорнюк; за редакцією Сакуна М. М. Одеса: Видавництво «ВМВ», 2017. 437 с.
2. Безпека існування людини в навколишньому середовищі. Модуль 1. Цивільний захист. Навч.-метод. посіб. для студ. пед. закл. вищ. освіти / С. В. Бережна, М. В. Васильєва, В. О. Микитюк, С. О. Микитюк. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2021. 184 с.
3. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної

- ситуації: [пер. з англ.] / Міжвідомчий постійний комітет. Київ: Унів. вид-во Пульсари, 2017. 216 с.
4. Кокун О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с.
 5. Наказ Міністерства соціальної політики України № 716 від 01.07.2016 р. «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги екстреного та кризового втручання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-16#Text>. (дата звернення: 10.09.2023)
 6. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: навч. посіб. / Гридковець Л. та ін.; за заг. ред. Л. Гридковець. Том 3. Київ, 2018. 236 с.
 7. Перша психологічна допомога в гострих стресових ситуаціях: навч.-практич.посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.А. Моргунова; [О. І. Федоренко та ін.]; МВС України, Харків. нац. ун.-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2022. 84 с.
 8. План гуманітарного реагування. Україна. Цикл гуманітарних програм. 2023. URL: <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2023/02/Ukraine-Humanitarian-Response-Plan-February-2023-UK.pdf>
 9. Психологічна підтримка та допомога дітям, які пережили травматичні події. Навчально-методичний посібник / Автори-упоряд. : Н. Вааранен-Валконен, Н. Заварова, за заг. ред. О. Калашник. К.: 2022.
 10. Психологія екстремальних та кризових ситуацій : навч.-метод. посіб. для студ. денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія» / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л.М. та ін. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 356 с.
 11. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс: навч.-метод. посіб. / [Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко; за заг. ред. Н. Гусак]; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ: НаУКМА, 2017. 92 с.
 12. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник./ Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. К., 2023. 149 с.
 13. Розвиток соціальних послуг під час війни: дослідження. БФ «Право на захист». URL: https://r2p.org.ua/storage/documents/73c6d24b0db41d1b87296303a1250a19bf4cf7d5_original.pdf (дата звернення: 28.08.2023).
 14. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій: практичний посібник / [Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін.]; за наук. ред. Т. М. Титаренко / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.
 15. Чиханцова О. Психологічна основи життєстійкості особистості: монографія. Київ: Талком. 2021. 319 с.

Допоміжна:

1. Аспекти психічного здоров'я та психосоціальної підтримки під час COVID-19: інформаційна записка. Версія 1.5. / Референтна група МПК із психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайних ситуацій, 2020. 14 с.
2. Бутиліна О.В., Бугай К.Є. Професійне вигорання фахівців із соціальної роботи в умовах воєнного стану. SOCIOPROSTIR: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work. №12, 2022. С. 24-32.
3. Дії населення в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру. *Державна служба України з надзвичайних ситуацій: веб-сайт*. URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-naselennya-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojenno-go-karakteru> (дата звернення: 10.09.2023)
4. Кейс-менеджмент внутрішньо переміщених осіб: метод. Рек. / авт.-упоряд. Гусак Н. Є. Київ: [б. в.], 2015. 62 с.
5. Кокун О. М. Всеукраїнське опитування «Твоя життєстійкість в умовах війни»: препринт. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2022. 46 с.

6. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами: метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.
7. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / Пер. з англ. Діана Бусько; наук. ред. Катерина Явна. Львів: Вид-во Українського католицького університету: Свічадо, 2014. 120 с.
8. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. К.: Наш формат, 2017. 1068 с.
9. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості / стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах: навч.-метод. посіб. / Вид. 2-ге, доп., виправ. / заг. ред.: Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2021. 282 с.: іл., табл.
10. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник. / Уклад.: Г.Б. Растроста. – Суми. НВВ КЗ СОППО: 2018. 64 с.
11. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України: посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін.; за ред. Волинець Л.С. К.: ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.
12. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
13. Сміт Патрік, Дирегров Етл, Юле Уільям Діти та війна: навчання технік зцілення. – укр. переклад. Ін-т психічного здоров'я УКУ, 2014. 84 с.
14. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навчально-методичний посібник. К.: Агентство “Україна”. 2015. 181 с.
15. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. 160 с. Бібліогр.: с. 149–159.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
3. Електронна підтримка навчання Moodle БДПУ.
4. Державна служба України з надзвичайних ситуацій: вебсайт. URL: <https://dsns.gov.ua/>
5. Міністерство соціальної політики України: вебсайт. URL: <https://www.msp.gov.ua>